

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України на дисертацію Зайкіної Ганни Миколаївни на тему: «Адміністративно-правовий механізм управління залізничним транспортом загального користування в Україні: питання теорії і практики», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 - адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Докладне вивчення і критичний аналіз тексту поданої на захист дисертації, а також наукових праць здобувача, опублікованих за її темою, дають підстави для формулювання офіційним опонентом наступного висновку.

Актуальність обраної теми обумовлена, в першу чергу, тим, що сьогодні залізничний транспорт по праву визнається однією з найбільш важливих та ключових галузей народного господарства України. Він забезпечує виробничі і невиробничі потреби матеріального виробництва, невиробничої сфери, а також населення в усіх видах перевезень.

Постійні зміни у світовій економіці, розвиток технологічних інновацій, посилення вимог до сталого розвитку транспортної галузі вимагає розробку та визначення оптимальних стратегій управління залізничним транспортом. Необхідною передумовою вирішення цього надзвичайно складного завдання є науковий аналіз теоретичних та практичних аспектів адміністративно-правового регулювання сфери управління залізничним транспортом загального користування в Україні. Адже лише проведення ґрунтовного дослідження питань теорії і практики розвитку транспортної галузі дозволить враховувати не лише національні, але й міжнародні стандарти та тенденції, сприяючи інтеграції України в глобальну систему залізничних транспортних перевезень.

Дисертаційна робота Г.М. Зайкіної якраз і спрямована на дослідження адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні, що свідчить про її актуальність, наукову цінність і практичну значимість. Залізничний транспорт відіграє стратегічну роль у економічному та соціальному розвитку країни, і адміністративно-правовий механізм управління цим сектором є ключовим фактором для забезпечення ефективності його функціонування. Вибір теми дисертації

відображає потребу в обґрунтуванні нових системних підходів до оптимізації та адаптації вітчизняної транспортної галузі до викликів сучасності, спрямованих на забезпечення її стабільного й ефективного розвитку.

Про актуальність обраної теми дисертаційного дослідження Г.М. Зайкіної свідчить також його зв'язок з науковими програмами, планами, темами, грантами. Наукове дослідження виконано у відповідності до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р.; Конвенції про міжнародні залізничні перевезення від 9 травня 1980 р., ратифікованої Законом України 05 червня 2003 р. № 943-IV; Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р; Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 05 серпня 2020 р. № 695. Обрана тема дисертаційної роботи спрямована на виконання основних положень Стратегії розвитку наукових досліджень Національної академії правових наук України на 2021–2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 р. № 12-21 та плану науково-дослідної роботи Науково-дослідного інституту публічного права «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно- правових відносин» (номер державної реєстрації 0120U105390).

Таким чином, викладене вище свідчить, що обрана авторкою тема для дослідження і поставлена мета присвячені дійсно актуальній проблемі, вирішення якої допоможе знайти правильний підхід при удосконаленні адміністративно-правового регулювання механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні і приведення його у відповідність до вимог міжнародних стандартів.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій Г.М. Зайкіної засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертантці

визначити мету, об'єкт, предмет і завдання роботи та всебічно й повно проаналізувати задекларовану тему. При цьому слід відмітити, що постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертанткою проаналізовано значну кількість джерел, ґрунтовно вивчено роботи як українських, так і зарубіжних науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в сучасних суспільно-політичних умовах.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме узагальненнями практики та звітами за результатами діяльності Укрзалізниці, даних з Єдиного державного реєстру судових рішень, офіційних інтегрованих звітів міжнародних організацій у сфері функціонування залізничного транспорту загального користування в Україні, а також результатів власного соціологічного опитування громадян з питань управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

Викладене дає підстави стверджувати, що дисертація Г.М. Зайкіної виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачкою досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація Г.М. Зайкіної є одним із перших сучасних комплексних досліджень адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні, у якому сформовано питання теорії та практики щодо розвитку транспортної галузі України з позиції адміністративного права.

У результаті проведеного дослідження обґрунтовано ряд концептуальних теоретичних та практичних положень, наукових висновків, узагальнень та пропозицій, що відповідають змістовним ознакам наукової новизни. Зокрема, вперше було розкрито сутність залізничного транспорту загального користування України як об'єкта адміністративно-правового регулювання; виділено декілька підвидів управління залізничним транспортом загального користування в Україні залежно від характеру його мети; визначено особливості використання синергетичного підходу в дослідженні управління залізничним транспортом загального користування в Україні; виділено специфіку корпоративних повноважень Кабінету Міністрів України як вищого органу акціонерного товариства «Українська залізниця» тощо.

Також було удосконалено термінологічне розуміння змісту функції держави щодо управління залізничним транспортом загального користування в Україні; поділ підзаконних актів як складової нормативно-правового масиву забезпечення управління залізничним транспортом загального користування в Україні за внутрішніми напрямками управління залізничним транспортом загального користування в Україні; наукове розуміння адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні; поняття правового статусу Міністерства інфраструктури України у сфері управління залізничним транспортом загального користування; розуміння сутності контролю щодо управління залізничним транспортом загального користування в Україні; правове регулювання управління залізничним транспортом загального користування в Україні із врахуванням євроінтеграційних процесів тощо.

Подальшого розвитку отримали положення щодо класифікації методів управління залізничним транспортом загального користування в Україні; теоретичні положення щодо змісту правового статусу наглядової ради акціонерного товариства «Українська залізниця»; положення щодо виявлення особливості ліцензування, як однієї з адміністративних процедур забезпечення управління залізничним транспортом загального користування; наукові

положення стосовно основних завдань контрольної діяльності у сфері управління залізничним транспортом загального користування в Україні; положення стосовно міжнародного співробітництва у сфері управління залізничним транспортом загального користування тощо.

Крім зазначеного, у роботі містяться й інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Г.М. Зайкіної не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання (діалектичний, синергетичний, системний та комунікативний підходи, логічний метод, методи дедукції та індукції, аналізу та синтезу, системно-структурний та функціональний методи, формально-юридичний підхід, інструментально-правовий та порівняльно-правовий методи, метод теоретико-правового прогнозування, соціолого-правовий та інші методи).

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі філософії, загальної теорії держави і права, адміністративного та цивільного права, економічної теорії, державного управління; узагальнення і систематизація доктринальних напрацювань науки адміністративного права щодо формування цілісної концепції адміністративно-правового механізму управління транспортною галуззю як системи знань адміністративного, інформаційного та цивільного права, публічного управління та адміністрування, а також вироблення на цій основних напрямів вдосконалення адміністративно-правового забезпечення управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними, які охоплюють результати особистих спостережень з використанням власного досвіду роботи авторки, а також узагальнення проведеного нею соціологічного опитування громадян з питань управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

Отже, результати дисертаційного дослідження Г.М. Зайкіної, які винесено на захист, виконано на високому методологічному рівні. Вони достатньо аргументовані, обґрунтовані, логічні та переконливі, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації мають як теоретичний, так і прикладний зміст та використані у науково-дослідній роботі (для формування теорії управління залізничним транспортом загального користування в Україні); в законотворчій сфері (для удосконалення правового регулювання управління залізничним транспортом загального користування в Україні із врахуванням євроінтеграційних процесів); в освітньому процесі (під час підготовки та проведення лекцій, навчальних семінарських та практичних занять для здобувачів вищої освіти з навчальних дисциплін «Адміністративне право» та «Актуальні проблеми адміністративного права»).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Г.М. Зайкіної викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження наукового ступеня доктора юридичних наук. Структура дисертації дозволила всебічно і повно проаналізувати питання, які визначені як мета і завдання дослідження. Авторка правильно визначила мету та завдання дослідження, обрала відповідну методику його проведення. При цьому сформульовані завдання достатньо відображені у змісті роботи та висвітлені у висновках.

Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, вступ, п'ять

розділів, що містять п'ятнадцять підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертації становить 336 сторінок, з яких основний текст дисертації займає 290 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувачки, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

Кожен з розділів та підрозділів роботи містить результати, що становлять науковий інтерес. Так, у першому розділі «Теоретико-правові засади дослідження управління залізничним транспортом загального користування в Україні» надано характеристику залізничного транспорту загального користування України як об'єкта адміністративно-правового регулювання та предмета публічно-правових відносин»; розкрито зміст та сутність управління залізничним транспортом загального користування України як функції держави; проаналізовано нормативно-правовий масив забезпечення управління залізничним транспортом загального користування в Україні; окреслено методологію дослідження управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

Другий розділ дисертації «Характеристика адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні» присвячений визначенню поняття та основних елементів адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні; аналізу форм та методів забезпечення

управління залізничним транспортом загального користування в Україні; характеристиці адміністративних процедур забезпечення управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

У третьому розділі дисертації «Система суб'єктів забезпечення управління залізничним транспортом загального користування в Україні» визначається поняття та системи суб'єктів управління залізничним транспортом загального користування в Україні; аналізуються повноваження Кабінету Міністрів України щодо утворення та функціонування публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування; надається характеристика правового статусу публічного акціонерного товариства залізничного транспорту загального користування як суб'єкта управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

Четвертий розділ дисертації «Напрямки здійснення контролю у сфері управління залізничним транспортом загального користування в Україні» присвячений дослідженню сутності та різновидів контролю щодо управління залізничним транспортом загального користування в Україні, а також визначенню напрямків контрольної діяльності у сфері управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

У п'ятому розділі «Пріоритетні напрямки побудови нової моделі управління залізничним транспортом загального користування в Україні» аналізуються міжнародні стандарти і практики здійснення управління залізничним транспортом загального користування та визначаються можливості їх адаптації в національну правову систему, а також обґрунтовуються шляхи удосконалення правового регулювання управління залізничним транспортом загального користування в Україні із врахуванням євроінтеграційних процесів.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано висновки, у яких вичерпно висвітлено зміст розглянутих питань. У загальних висновках дисертації на основі аналізу теорії та практики адміністративного права, норм національного та інтегрованого законодавства, практики діяльності суб'єктів

управління, розкрито адміністративно-правовий механізм управління залізничним транспортом загального користування в Україні та визначено напрямки побудови нової моделі управління залізничним транспортом загального користування в Україні. Висновки до дисертації, в цілому, відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію та високий рівень достовірності.

Наведена вище структура дисертації є логічною, проблематика розкрита на основі ґрунтовного дослідження, як суто теоретичних аспектів, так і важливих аспектів прикладного, практичного характеру діяльності суб'єктів управління залізничним транспортом загального користування в Україні. Обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджується також критичним аналізом наявних літературних джерел юридичного та методологічного спрямувань.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Г.М. Зайкіної відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – обґрунтування основних напрямів удосконалення адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні.

Повнота викладу в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані за результатами дисертаційної роботи, висвітлено в 22 наукових статтях, з яких 2 статті – в періодичному науковому виданні іншої держави (Республіка Польща), 3 статті – в наукових зарубіжних виданнях, що включені до наукометричних баз Scopus і Web of Science, 17 статей – у фахових періодичних виданнях України, а також у 10 тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях. Їх зміст відповідає тексту дисертації.

Спрямованість науково-практичних конференцій, де відбувалася апробація дисертаційного дослідження, характер статей дисертантки, в яких відображено положення дисертації і результати проведених досліджень,

повною мірою вказують, що дисертація пройшла належну апробацію та є самостійною науковою працею, що має завершений характер.

Отже, можна стверджувати, що в дисертації Г.М. Зайкіної отримані нові результати, що в сукупності вирішують конкретну наукову задачу визначену здобувачкою до наукового розв'язання.

Оформлення дисертаційної роботи Г.М. Зайкіної відповідає встановленим вимогам. Стилiстичні правила витримані, науковий стиль викладення державною мовою не викликає зауважень. Структурно дослідження побудовано логічно, із дотриманням правил пропорційності, взаємовиключення і неперервності; розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою, що дозволило авторці послідовно і системно проаналізувати широкий спектр питань, які стосуються заявленої ним проблематики.

Сформовані мета та завдання у вступі відповідають змісту дослідження та загальним висновкам. Наукові результати мають конкретний характер і об'єднані провідною ідеєю. Висновки і пропозиції авторки ґрунтуються на достатній науковій платформі, що дає підстави визнати дослідження самостійним і завершеним. Більшість висновків дисертантки науково обґрунтовані й оригінальні, сприяють перегляду усталених догм.

Зміст анотації є ідентичним основним положенням дисертації. Дисертація у цілому свідчить про вільну орієнтацію авторки нації адміністративного та інформаційного права та добру обізнаність у науковій літературі й законодавстві, що відповідає високому рівню наукової кваліфікації.

В цілому дисертаційне дослідження виконане на належному рівні.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Дисертаційна робота Г.М. Зайкіної може виступати теоретичною основою для проведення науково-прикладних досліджень у сфері управління залізничним транспортом загального користування в Україні. Висновки та рекомендації, що сформовані авторкою, може бути рекомендовано під час вдосконалення чинного національного законодавства, при використанні в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-

дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувачки. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1. У підрозділі 1.5. дисертації авторка визначає особливості використання синергетичного підходу в дослідженні управління залізничним транспортом загального користування в Україні, визначаючи ключовим фактором такого підходу «самоорганізацію та здатність самостійного структурування» (с. 98). Зважаючи на інноваційність та багатоаспектність синергетичного підходу, дисертантці варто було більше уваги приділити характеристиці таких його складових, як «самоорганізація» та «самостійне структурування» системи управління залізничною інфраструктурою в Україні.

2. Деякі зауваження викликає структурна побудова дисертаційного дослідження. Так, зважаючи на особливу роль, яку останнім часом відіграє Міністерство інфраструктури України у сфері управління залізничним транспортом загального користування, авторці варто було виокремити дослідження правового статусу цього міністерства в окремий підрозділ дисертації, визначивши при цьому основні перспективи удосконалення його повноважень та напрями підвищення ефективності його діяльності в досліджуваній галузі.

3. Аналогічні зауваження викликає також ступінь і глибина наукового дослідження правового статусу Державної служби України з безпеки на транспорті. Оскільки дана служба займає вагоме місце в адміністративно-правовому механізмі управління залізничним транспортом загального користування в Україні, доцільним вбачається поглиблене вивчення основних напрямів її діяльності.

4. У підрозділі 5.1. дисертації авторка досить ґрунтовно аналізує роль міжнародних організацій в управлінні залізничним транспортом загального

користування. У порівнянні з цим, вбачається недостатньою увага, яку вона приділяє характеристиці саме ефективних практик такого управління, що використовуються міжнародними організаціями. Також, в рамках даного розділу дисертації доцільно було б проаналізувати зарубіжний досвід управління залізничним транспортом загального користування і на основі проведеного аналізу визначити перспективні напрями його імплементації в національну правову систему.

5. У підрозділі 5.2 авторка вказує на необхідність створення Національної комісії, що здійснює державне регулювання в сфері транспорту. Зазначений висновок потребує додаткової аргументації з огляду на і так занадто ускладнену систему органів, які здійснюють управління транспортною галуззю в Україні. Також, авторці варто було додатково визначити, за якими критеріями буде проводитись розмежування управлінських функцій між новоствореною комісією та іншими управлінськими і контролюючими суб'єктами.

Висловлені зауваження стосуються переважно спірних, дискусійних проблем. Вони не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність, є самостійним завершеним комплексним дослідженням актуальної теми і новим вирішенням конкретного наукового завдання. Зроблені дисертанткою висновки та узагальнення, сформульовані пропозиції та рекомендації сприяють удосконаленню адміністративно-правового механізму управління залізничним транспортом загального користування в Україні, а наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертанткою.

Грунтуючись на викладеному, вважаю, що дисертаційне дослідження Зайкіної Ганни Миколаївни «Адміністративно-правовий механізм управління залізничним транспортом загального користування в Україні: питання теорії і практики» є завершеним монографічним дослідженням, яке виконане на належному рівні і відповідає вимогам, що пред'являються по подібного роду робіт. За актуальністю обраної теми, рівнем проведеного дослідження,

ступенем обґрунтованості наукових положень, сформульованих висновків і рекомендацій, достовірністю і новизною, повнотою викладу в опублікованих працях, представлена робота відповідає вимогам, що пред'являються до докторських дисертацій відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Про порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук», основним вимогам до дисертацій та іншим керівним документам Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України, а її авторка – Зайкіна Ганна Миколаївна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

**Офіційний опонент –
керівник Департаменту
організаційного забезпечення діяльності
Бюро економічної безпеки України,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України**

Олексій ДРОЗД